

VOL. 4. N° 7
UNA INTRODUCCIÓ A «L'ESPAI PÚBLIC:
MÚLTIPLES EXPERIÈNCIES I SIGNIFICATS»

Coord. **Zaida Muxí Martínez**

zaidamuxim@gmail.com

ETSAB – UPC

L'espai públic és l'essència de les ciutats, en la seua qualitat de suport i representació. Les tensions de forces divergents i convergents que se ceneixen sobre les ciutats s'evidencien en l'espai públic a través de les capacitats de representació i apropiació. Les ciutats l'essència definitiva de les quals és la diversitat de cossos i espais tenen en els espais públics una de les seues proves màximes. Com que els espais públics compleixen un paper fonamental en la consecució del dret a la ciutat, ja que és en aquests on es visibilitzen i tensionen les diferències i identitats; són l'espai per al reconeixement i la representació i en això resideix el seu gran desafiament.

No hi ha un espai únic, sinó que els espais públics en la seua diversitat conformen les geografies quotidianes de l'esdevenir humà. En els espais públics, tot i les homogeneïtzacions a les quals són sotmesos per la globalització, seguim trobant característiques que ens remeten a un lloc, a un temps i a una societat.

L'espai públic no és un, no és neutre, ni és universal. L'espai ens condiciona de manera diferent a homes i dones, i això no només és causa de cossos sexuals diferents, sinó als usos diferents que fem homes i dones segons els rols de gènere assignats, i és en aquest sentit que segons estiga conformat l'espai públic pot ser un habilitador o inhibidor d'activitats, llibertats i moviments. La seua anàlisi i la seua comprensió tampoc són unívocs.

Quan un espai públic muta en el seu significat i en els seus usos, tot i que les seues característiques físiques es mantinguen, demostra una capacitat

d'adequació i flexibilitat per ser impregnat de les raons, necessitats i funcions de la societat i les seues transformacions. I tot el contrari ocorre quan l'espai públic es desvirtua buscant un espai de la seguretat i l'homogeneïtzació, a ser més un espai de centre comercial que de la vida. En les societats neoliberals l'espai públic obert està en perill, ja que la seua capacitat d'albergar les accions polítiques, les diferències i les alteritats que no són negoci no interessen.

L'espai públic és un concepte polisèmic, que dependrà del context i el moment sociohistòric. L'espai públic ha de ser com a condició prèvia, de manera imprescindible encara que no suficient, de propietat pública sense restriccions per al seu ús, accés i esplai. L'espai públic és l'espai polític de la representació social i, per això mateix, escenari del conflicte inherent a la vida urbana i la convivència; l'espai públic és de vegades sinònim d'espai lliure, d'espai estructurador de la ciutat i suport de la vida quotidiana; també és espai de la memòria i amb aquesta característica es trasllada a la construcció literària.

La construcció de l'espai públic, ja siga aquest espai físic espacial, social, cultural, literari o polític, es troba arrelada a les particularitats i singularitats de cada cultura en cada geografia. I fins i tot en plena globalització, l'espai públic, aparentment igual, presenta particularitats i singularitats.

Les ciutats japoneses construeixen l'espai públic ordinari com a negatiu de l'espai privat, conformant espais intersticials, filaments que desapareixen en el magma de la microsegmentació residencial. No vol dir que no hi haja espais lliures, sense construir, a les ciutats, però aquests són espais del poder, espais de temples, palaus i forts; espais per a ser contemplats i no apropiats. Aquesta concepció de l'espai públic i de la conformació urbana desactiva la possibilitat de l'espai públic com a espai de la política, entesa com a representació, confrontació i demostració.

L'espai públic com a espai d'intercanvi, de mercat, com Jemaa El Fnaa o altres grans places mediterrànies, que són públiques per la seua obertura, pel seu canvi i fluïdesa constant, són espais de vitalitat, sense ser espais de la política.

Què i quins són els espais públics possibles de ser espais de la política? Les successives primaveres, àrabs i europees, han utilitzat en la majoria dels

casos espais públics de reconegut simbolisme polític; però, algunes com el 15 M a Barcelona o la Nuit Debout francesa han utilitzat places sense especials atributs per donar-los un nou significat polític. L'ús polític i social reconfigura el significat d'un espai.

Tot i que en general l'espai públic se'ns presenta com aquell espai emblemàtic, en la seua gran majoria és ordinari i quotidià, no per això sense necessaris atributs i qualitats que ens permeten el discórrer vital diari. Aquest espai públic de la quotidianitat i la proximitat ha de conformar per albergar la socialització diversa, l'autonomia i les relacions entre les persones. Per això el treball a peu de carrer amb les persones que els habiten és fonamental perquè aquests espais responguen a les seues necessitats quotidianes, facilitant i cuidant el seu esdevenir diari. El desafiament és construir un espai sense gènere ni ordre patriarcal, per tant, sense jerarquies; un espai per visibilitzar les diferències que no reproduïxen desigualtats; un espai de tots i totes en igualtat de valoració de mirades, sabers i experiències. Es tracta de resignificar la construcció de les nostres ciutats a partir de l'experiència que del món tinguen homes i dones, dues maneres amb múltiples variables d'enunciar una realitat que en aparença pot semblar única però que no ho és.

Poder avaluar i valorar qualitats i propietats dels espais públics és un tema de màxima importància i actualitat. Quines consideracions es poden utilitzar? Com construir eines aplicables a diferents situacions i transmissibles que no siguen quantificacions que no ens permeten abordar la qualitat dels espais? Són preguntes recurrents que un dels textos presentats, sobre Madrid, de Maria Beltrán, intenta respondre. En aquesta qüestió és important el treball realitzat pel Col·lectiu Punt 6 en les seues dues últimes publicacions *Espais per a la vida quotidiana. Auditoria de qualitat urbana amb perspectiva de gènere* de 2014 i *Entorns habitables. Auditoria de seguretat urbana amb perspectiva de gènere en l'habitatge i l'entorn* de 2016.

El text de Sara Ortiz incorpora dues dimensions poc explorades i poc visibilitzades en la pràctica urbanística, un temporal i un altre corporal, que s'interrelacionen: els moviments dels cossos sexuats per la ciutat de nit. Realitza una revisió tant teòrica com de plantejament i informa de la diferència de

la percepció de seguretat i de la seguretat mateixa des d'una perspectiva de gènere interseccional.

Els textos presentats tenen diferents enfocaments, reforçats pels diferents escenaris dels quals ens parlen: Madrid, Canelones, Barcelona, Buenos Aires i Tòquio. Aquest últim és abordat per dos autors, una mirada des de dins realitzada per Akiko Okabe i una altra des de fora per Enric Massip. Textos i aportacions complementaris que ens poden ajudar a apropar-nos a un millor enteniment de la complexitat dels significats espacials en diferents cultures.

L'espai públic com a receptacle de les memòries doloroses però que les ciutadanes necessiten assenyalar per no oblidar, per no repetir els seus propis errors. Les pràctiques artístiques com a vehicles del discurs de la memòria col·lectiva estructuren el text de Núria Ricart i Noelia Pau. Memòria lligada a un lloc i a un edifici en concret; o com l'article sobre la Placeta Lídice de Gustavo Faget i Marcelo Fernández Pavlovich, que reflexiona sobre les memòries de l'horror universal i la necessitat de construir espais per a la reflexió i la consolidació dels drets humans.

L'espai públic no només el construeix allò material, sinó que el seu significat i la seua creació mateixa poden tenir una font literària com expliquen Inés Moisset i Ismael Eyra, que es recolzen en la literatura de la dècada de 1920 per descriure la metròpoli en potència, com Buenos Aires crea el seu espai públic des de la paraula de quatre escriptors: Roberto Arlt, Alfonsina Storni, Leopoldo Marechal i Jorge Luis Borges. Assaig, poesia i novel·la serveixen per ratificar des de la història de la construcció material de la ciutat.

L'espai i el temps fragmentat de les metròpolis, plenes de realitats trobades i enfrontades, que es multipliquen en capes paral·leles de la virtualitat, són les referències de la mirada crítica de Jacobo Sucari.

Per tant, hem intentat amb aquest Àgora de la revista *kult-ur* reflectir parers i reflexions des de diferents sabers i diferents geographies, sobre què són, què fan i qui fa els espais públics.